

Trasa objazdu Trójmiasta - **Trasa nr 22;**
Wrzeszcz CH Manhattan - Wielka Aleja - ul. 3 Maja

1. **Wrzeszcz** - pierwsza wzmianka w dokumentach Świętopelka II (25 listopada 1263 r.); 17 marca 1814 r. administracyjnie przyłączony do Gdańska; w 1772 r. w granicach państwa pruskiego; do lat siedemdziesiątych XIX w. - charakter letniskowy; tu urodził się w 1927 r. laureat Nagrody Nobla - Gunter Grass.
2. **Aleja Grunwaldzka** - część głównej arterii komunikacyjnej Trójmiasta (droga woj. 468) o długości 6.9 km; jej kontynuacją jest Al. Zwycięstwa. Budownictwo - przedwojenne eklektyczne i secesyjne kamienice w pierzejach budynków, socrealizm jak i modernizm - po II-iej wojnie zniszczenia do 50%; (po 1933 r. Adolf Hitlerstrasse, 1945-1956-Al. Marsz. Rokossowskiego, po 1956 r. obecna nazwa). Funkcje mieszkalne, a także centrum handlowe i biznesowe .
3. **CH Manhattan** - nazwę zawdzięcza zwyczajowej nazwie wcześniej istniejącego targowiska (otwarte 5 marca 2002 r.).
4. **Jaśkowa Dolina** - ul. łącząca Wrzeszcz z Pieckami, malownicza dolina o wyjątkowych walorach krajobrazowych, rekreacyjna, dzielnica mieszkaniowa w stylu osiedli willowych.
5. **Park Uphagena** - między al.Grunwaldzką a ul. Uphagena, należała do rodziny Uphagenów, od 1813 r. park miejski (wcześniej prywatny), od północy wbudowano przed 1918 r. korty tenisowe (istnieją do dziś).
6. **Willa Rudolfa Patschkego** - charakterystyczna rezydencja we Wrzeszczu (mylnie nazywana "Willą Uphagena" ze względu na restaurację mieszczącą się tu obecnie) wybudowana przez kupca, radcę handlowego, właściciela wytwórni likieru Springer. Wnętrza ozdobiono majoliką (rodzaj płytek ceramicznych) z Kadyn pod Elblągiem; w 1909 r. gościł tu Wilhelm II cesarz Prus; styl neobarokowy i neorokokowy z mansardowym dachem. Konsulat brytyjski do 1948 r.
7. **Teatr Lalki i Aktora "Miniatura"** (od 1950 r. - wcześniej prywatny Teatr Łątek - 1948-1950) - Przedstawienia dla dzieci i młodzieży, ale i dla dorosłych.
8. **Conradinum** - ufundowane w 1794 r. przez Karla Friedericha Conrاديةgo (płyta nagrobna fudatora Conradinum w kościele NMP), najpierw jako Instytut Wychowawczy, później Męskie Seminarium Nauczycielskie, później 6-cio i 9-cio letnia szkoła realna (absolwentem był Gunter Grass), po 1945 r. Państwowe Liceum i Technikum Budownictwa Okrętowego "Conradinum", od 1967 r. koedukacyjne. Obecnie XVIII LO, Tecnikum, Liceum Profilowane.
9. **Politechnika Gdańska** od 1945 r., a od 1946 r. działalność dydaktyczna; przejęła budynki po wcześniej istniejącej tu Wyższej Szkoły Technicznej w Gdańsku założonej w 1904 r. przez cesarza Willhelma II. Kompleks obiektów, którym nadano elewacje neorenesansowe przypominające XVI wieczne budowle Gdańska o wzorach niderlandzkich. Obecnie na trzech poziomach kształcenia: inżynierskim, magisterskim i doktorskim studiuje 65% studentów i 35% studentek ogółu słuchaczy.
10. **Polskie Radio Gdańsk** - al.Grunwaldzka 18; pałacyk, milionerska willa.
11. **Dwór Uphagena**, al. Grunwaldzka 5, klasycystyczny dwór z 1814 r. rezydencja Uphagenów "Mon Plaisir"("Moja Przyjemność"); po II-iej wojnie konsulat Szwecji, od 1976 do 2001r. Pałac Ślubów. Obecnie do organizacji pozarządowych - czeka na remont.
12. **Konsulat Generalny Chin** - al. Grunwaldzka 1
13. **Konsulat Republiki Federalnej Niemiec** - al. Zwycięstwa 23 (zbudowany przed

1933 r.), budynek byłego Klubu Żeglarskiego, do 1962 r. Konsulat Generalny NRD.

14. **Państwowa Opera Bałtycka** - budynek wybudowany w latach 1914/1915 z przeznaczeniem na ujeżdżalnię z czasem zmieniony na salę sportowo - widowiskową. W okresie II WMG odbywały się tu walki bokserskie i występy kabaretowe. W 1948 r. dokonano szybkiego remontu na proces Alberta Forstera. W tym samym budynku siedzibę miała Filharmonia, a do 1966 r. część swych spektakli przygotowywał Teatr Wybrzeże. W 1981 r. dokonano przebudowy (projekt konsultował min. prof. Wiktor Zin). Remonty nie rozwiązały problemów lokalowych Instytucji, nadal mieści się w gmachu w złym stanie technicznym, niedającym możliwości tworzenia spektakli zgodnie ze współczesnymi kanonami sztuki. W 2011 r. zawiązano Honorowy Komitet Budowy Nowej Opery.
15. **Aleja Zwycięstwa** (zwana Wrzeszczańską, Lipową, Wielką Aleją, Hindenburga, marsz. Rokosowskiego, od 1956 r. Zwycięstwa) - czterorzędowa aleja lipowa (**Wielka Aleja**), łącząca historyczny Gdańsk z Wrzeszczem, o długości 2 km; rozpoczyna się przy Bramie Oliwskiej (wiadukt Błędnik), ronda Ofiar Katynia, kończący się na wysokości Konsulatu Generalnego Chin (al. Zwycięstwa 1). Powstała z wykorzystania drogi głównej z Gdańska do Oliwy. W XIX w. - uważana za najdłuższą i najokazalszą w Niemczech, obok paryskiej Champs-Elysee (1754) zaliczana do najbardziej reprezentatywnych przykładów tego typu założeń. Tworzą ją 4 rzędy lip holenderskich posadzonych co około 6 m, całkowita szerokość 35 m. Lipy nawadniano specjalnym systemem grawitacyjnym - rowami wzdłuż Alei. Powstała w latach 1768 - 1770 za sprawą burmistrza gdańskiego Daniela Gralatha I i jego żony Doroty Julianny, zakupiono 1414 lip holenderskich. Po I rozbiornie w połowie Alei przebiegała granica między Prusami a Gdańskiem nadal należącym do Polski. W czasie wojen napoleońskich (1807-1813) Aleja sporo ucierpiała, ale odnowiono nasadzenia. Z 1414 drzew pozostało około 400, tj. 25% pierwotnego stanu.
16. **Pomnik Gralatha** - w maju 1893 r. w 150 rocznicę założenia przez Gralatha Towarzystwa Przyrodniczego władze miasta w połowie Alei (na niewielkim zieleńcu, obecnie u wylotu ul. Smoluchowskiego), ufundowały jej założycielowi pomnik w kształcie głazu narzutowego. Po II-iej wojnie tablicę zdemontowano, nową dedykowano harcerzom gdańskim. W 2004 r. przywrócono upamiętnienie Gralatha na nowej tablicy napis w j. polskim i niemieckim.
17. **Gdański Uniwersytet Medyczny** - 1945-1950 Akademia Lekarska (powstała na bazie Państwowej Akademii Medycyny Praktycznej w Gdańsku), 1950-2009 Akademia Medyczna; od 2009 r. GUMed w skład którego wchodzi 6 wydziałów.
18. **Park Akademicki** - między ulicami Narutowicza i Traugutta. W miejscu cmentarza św. Trójcy, Najśw. M. Panny (ewangelicki), św. Józefa, św. Brygidy (katolickie), św. Mikołaja i Kaplicy Królewskiej (Lapidarium Nekropolii Gdańskich).
19. **Pomnik - czołg**, w 1946 r. ustawiono na cokole czołg (pusty pancerny) radziecki T-34, o numerze 121 z armatą czołgową 76 mm; prawdopodobnie pierwszy, który wjechał 27 marca 1945 r. do Gdyni, dowodzony przez por. Juliana Miazgę.
20. **Park im. Steffensów**, założony w 1896-1897 w miejscu cmentarza ubogich (po 1945 r. nosił imię Daszyńskiego, a od 1953 r. Kasprzaka); obecna nazwa od 1998 r. (w miejscu, gdzie była kawiarnia "Cztery Pory Roku" stoi czołg). Za parkiem i linią kolejową rozciągają się tereny postoczniove.
21. **Brama Oliwska** - część Gdańska na granicy Aniołki i Śródmieście, nazwą nawiązuje do Bramy Oliwskiej istniejącej od 1656 r., a rozebranej w latach

1898-1899 w czasie budowy wiaduktu **Błędnik**, który zajmuje centralne miejsce po dawnej Bramie.

22. **Plac Zebrań Ludowych**, kiedyś miejsce, gdzie formowały się pochody pirwszomajowe, obecnie w sezonie letnim miejsce koncertów Sceny Muzycznej, zimą lodowisko, a podczas Euro 2012-strefa kibica na około 30 tys. fanów piłki nożnej.
23. **Krzyż Dwutysiąclecia Chrześcijaństwa i Tysiąclecia Gdańska**, tzw. "Krzyż Milenijny", na Grodzisku w otoczeniu Bastionu Jerozolimskiego; projekt Jacek Łuczak, odsłonięty 3 września 2000 r. Wysokość 16,35 m, planowana ponad 20 metrów.
24. **Grodzisko** - wzgórze (krawędź Wysoczyzny), Góra Gajowa, później Gradowa, obecna nazwa od 1945 r. Pierwsza wzmianka 1385 r.; uważana przez historyków gdańskich za miejsce, na którym znajdował się najstarszy gród gdański, z którego Gdańsk brał swój początek osadniczy, opinia ta wraca i obecnie. Obszar Grodziska obudowany fortyfikacjami - nowożytny powstały w latach 1655-1668 (Georg Strakowski). Umocnienia też z czasów napoleońskich, fortyfikacje modernizowane w czasach pruskich - zarys poligonowy. Obecnie teren zrewitalizowany, udostępniony do zwiedzania, opodal Centrum Nauki Hewelianum.
25. **Kościół Bożego Ciała** - początkowo przyszpitalny, wzmiankowany od 1380 r., wielokrotnie odbudowywany po pożarach i zniszczeniach (największe w 1577 r. w czasie wojen Gdańska z Batorym); w 1520 r. Jacob Hegge wygłosił tu pierwsze luteranckie kazanie w Gdańsku; w 1707 r. powstała jedyna w Gdańsku zewnętrzna ambona (ozdobiona figurami apostołów, baldachim zwieńczono figurą pelikana karmiącego własną krwią swe dzieci-symbol Chrystusa). Od 1974 r. nadzór sprawuje polskokatolicki kościół narodowy. Najcenniejsze elementy wyposażenia: XVII-wieczny ołtarz główny, namalowany w 1596 r. obraz Hansa Vredemana de Vriesa "Alegoria grzechu i zbawienia", do 1944 r. w kościele znajdował się obraz Łukasza Cranacha Młodszeo-portret Filipa Malanchtona (obec. Muzeum Nar.).
26. **Cmentarz Nieistniejących Cmentarzy** - odsłonięty 24 maja 2002 r., symbolizuje wszystkie nieistniejące już miejsca pochówków, jedność wobec śmierci wszystkich zmarłych; odbywają się tu uroczystości ekumeniczne; projekt - Hanna Klementowska i Jacek Krentz. Forma pomnika kształtem przypomina świątynię, płyta to ołtarz ofiarny - katafalk; inskrypcja z wiersza "Kadisz" Maszy Kaleko "...Tym, co iminon nie mają na grobie, a tylko Bóg jedyny wie, jak kto się zowie".
27. **Budynki UM Urząd Pracy** - Dawniej (pocz. XXw.) Szkoła Wojenna w Gdańsku (jeden z absolwentów - "lis pustyni", czyli feldmarszałek Erwin Rommel).
28. **Budynki Sądu Wojewódzkiego** i areszt śledczy Gdańsk, daw. więzienie (1080 miejsc w tym 80 w szpitalu). Przy III-ej bramie odsłonięto tablicę upamiętniającą pobyt J. Piłsudskiego i K. Sosnkowskiego.
29. **Budynek Komendy Miejskiej Policji**, w czasie II WMG Komisariat Generalny Rzeczypospolitej Polski, od listopada 1939 r. siedziba samodzielnej jednostki niemieckiej tajnej policji państwowej-Gestapo.
30. **Budynki UM i Banku WBK** (na prawo)
31. **Targ Rybny i Sienny** (na lewo); gmach Biblioteki Woj. i Miejs., Dyrekcji Poczty Polskiej i dawnego przedszkola sióstr Elżbietanek. Obecnie planowana budowa Centrum Radunia.
32. **Budynek Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdansk** (na prawo).

33. Biskupia Górka - obecnie część Śródmieścia, kiedyś wieś i teren należący do biskupów wrocławskich, **znaczący punkt w obronie miasta**, w 1577 r. pierwszy raz w historii ostrzelano stąd Główne Miasto przez wojska koronne Batorego, budowa fortyfikacji w czasie wojny północnej. Schronisko młodzieżowe z wieżą (II WMG), w pocz. II wojny więziono tu obrońców Poczty Polskiej i Westerplatte, obecnie zajmowane przez Policję. W dawnych koszarach GWSH. Obecna zabudowa mieszkalna Biskupiej Górki pochodzi z XIX wieku.

Oprac. L. T.